

اورامان

سرزمینی بکر با مردم عشیره‌ای

فرشته مرادی

کوه‌های به هم تنیده در پیچ جاده حکایت از استواری مردمانی دارد که گرمی وجودشان، سرمای اورامان را لذت بخش می‌کند.

منظره‌ای زیبا که تو را با خود به رنگین‌ترین لحظه‌ها می‌برد و تو باید خود را در آغوش جاده رها کنی. وقتی به انتهای جاده می‌رسی، خانه‌هایی آغاز می‌شوند که بام‌شان حیاط خانه‌ای دیگر است. این جا «اورامان تخت» است روستایی با قدمت چند صدساله با فرهنگ و آدابی یادگار دوان زرتشت. سرزمین ایرانیان اصیل، مهمان‌نواز و مهربان.

مردمی که بکر می‌زیند و عشیره‌ای، کوچ هنوز به سبک طبیعت در میان این مردم معنای خود را حفظ کرده؛ از پای کوه به دامنه و ارتفاعات بلندتر و بعکس.

اورامان را «هزار ماسوله» نیز می‌نامند. این محل اصالت خود را حفظ کرده و در کنار طبیعت زیبای آن، مدنیت و شهرنشینی منطقه، زیبایی خاصی به هزار ماسوله داده است.

این مکان در دره شرقی، غربی با سرایشی زیاد در شمال کوه‌های تخت در ۶۳ کیلومتری جنوب مریوان واقع است. خانه‌های این روستا به‌طور کلی از سنگ ساخته شده‌اند و دارای حالت راه‌پله مانندند. سقف خانه‌ها را با تیرک‌هایی چوبی می‌پوشانند. ارتفاعات این منطقه در بهار و تابستان بسیار زیباست و در زمستان بسیار سرد، روستای اورامان تخت یکی از جذاب‌ترین مناطق روستایی گوردستان است که در کنار چشم‌اندازهای طبیعی آن، برای آیین مذهبی و قدیمی در پیر شهریار، مردم زیادی سالانه روانه آنجا می‌شوند. این منطقه با انبوه کوهستان‌ها و دشت‌های پهناور خود گیاهان و جانوران متنوعی را در بر گرفته که چشم‌انداز جنگل‌های زاگرس، منطقه‌ای به یادماندنی برای طبیعت دوستان به وجود آورده است.

برخی از این چشم‌اندازها و جاذبه‌های گردشگری در اورامان شامل چشم‌انداز دربند دزلی و ارتفاعات و دامنه سرسبز آن، آبشار ملور مناطق پیرامون آن که دارای آبی زلال که حاصل ذوب برف‌های ارتفاعات بالا دست آن

است، زینت‌بخش کوه‌های این منطقه، چشم‌انداز مزارع پلکانی و معماری سنگی و روستاهای پلکانی شکل است.

اورامان در زبان گُردی «هورامان» نیز تلفظ می‌شود که ناحیه‌ای وسیع و کوهستانی است و تا جنوب استان گُردستان را در برمی‌گیرد. در حقیقت روستای اورامان بخشی از ناحیه اورامان محسوب می‌شود.

زبان ساکنان این منطقه به هورامی مشهور است. لهجه هورامی یکی از لهجه‌های مشهور کردی است. از جاذبه‌های گردشگری هورامان آتشکده‌های قدیمی موجود در این منطقه است که نشان‌گر زرتشتی بودن ساکنان آن قبل از اسلام است. این روستا پوشیده از درخت گردو، انار، انجیر و توت است. اگر چه شرایط سخت در این منطقه پا برجاست، ولی ساکنانش هنوز آداب و منش خود را حفظ کرده‌اند.

بافت این روستا از لحاظ معماری به صورت پلکانی در شیب تند ساخته شده است و پشت‌بام منزل پایین به منزله حیاط خانه بالاست. دیوار خانه‌هایی که در این روستا ساخته شده‌اند، به صورت خشک‌چینی یعنی بدون استفاده از ملات و به طور هنرمندانه چیده شده‌اند. مهمترین مصالح مورد استفاده در بناهای این روستا، سنگ و چوب است.

از آن‌جا که روستای اورامان تخت در زمان‌های قدیم مرکز فرمانروایی سلاطین محلی بوده است، این روستا را تخت یعنی پایتخت و مرکز سلطنت نامیده‌اند. مردم این روستا به زبان گُردی اورامی سخن می‌گویند. اورامان تخت از دیرباز جلوه‌گاه هنر و تمدن غنی و اصیل گُردی بوده است. در این میان موسیقی جایگاهی ویژه و قابل‌تامل دارد. «سیاه چمانه چید» و «کنالپل» از مهمترین ترانه‌ها و نواهای این روستا هستند. پوشاک مردم روستای اورامان تخت مانند دیگر روستایان گُردستان، لباس‌های محلی گُردی با طرح‌ها و رنگ‌های زیبا و شاد است. لباس مردان گُرد اورامانی از چوخه، پانتول ملکی شال، دستار، فرنجی مکه‌بال تشکیل شده و گاهی نیز جافی، کلینجه، شال کلکه، دستار و پیراهن بلند هم می‌پوشند.

قلقلان، بیلان، گرز (گرزبازی) و همک و ممک از متداول‌ترین بازی‌های مردم روستای اورامان تخت است. یکی از چشم‌اندازهای فرهنگی هورامان، جشن پیرشالیار است، گروهی آن را از شخصیت‌های قبل از اسلام می‌دانند گروهی آن را بعد از اسلام دانسته و سکونتش را در روستا حدود ۹۰۰ سال قبل می‌دانند، در باره وی حکایتی وجود دارد که می‌گوید: در زمان‌های بسیار درو در بخارا پادشاهی زندگی می‌کرد که دختری داشت

به نام «بهارنار خاتون» این دختر کر و لال بود و تمام حکما نتوانسته بودند بیماری او را علاج کنند. از سوی دیگر در منطقه اورامانات کردستان مردی به نام پیر شالیار زندگی می‌کرد که صاحب کرامات و معجزات بود و شهرتش عالمگیر شده بود. چون خیر معجزات پیر شالیار به بخارا می‌رسد، شاه دخترش را همراه با برادرش به نام شالیار سیار و عده‌ای دیگر به منطقه اورامان گوردستان می‌فرستند. آنها وقتی به نزدیکی روستایی که پیر در آن زندگی می‌کند می‌رسند، دختر پادشاه احساس می‌کند که گوشش شنوایی خود را به دست آورده و صداها را می‌شنود.

از آن جا که پادشاه اعلام کرده بود که هر کس بیماری دخترش را علاج کند می‌تواند او را به همسری برگزیند، پیر شالیار قبولی می‌کند و چون از مال دنیا چیزی نداشت، اهالی با کمک هم برای او جشن عروسی برگزار می‌کنند و هر کدام از طوایف، بخشی از هزینه‌ها و کارهای این مراسم را به عهده می‌گیرند.

پیر شالیار قبل از مرگش وصیت می‌کند تا آخر دنیا مراسم سالگرد عروسی اش را همه ساله برگزار کنند.

مراسم باستانی پیر شالیار در ۲ زمان متفاوت در سال ۱۵ اردیبهشت و ۱۰ بهمن ماه (همزمان با جشن سده زرتشتی‌ها) برگزار می‌شود، مراسم بهاره را کوهساری می‌گویند که همزمان با طراوت و سرسبزی اورامان کردستان است و در آن به اجرای دف‌نوازی و ایراد سخنرانی درباره شخصیت پیر شالیار و توزیع نان محلی (کلیره) می‌پردازند.

مراسم زمستان هر ساله در ۱۰ بهمن ماه به مدت ۲ هفته برگزار می‌شود. اهالی منطقه به این مراسم، عروسی پیر شالیار می‌گویند. برگزاری این مراسم به عهده متولی آن است که در هر خانواده به صورت موروثی انجام می‌شود. به هر تقدیر هیچ یک از جاذبه‌های بهشت کوچک را نمی‌توان آن گونه که حقیقت آن است، به وصف آورد.

اورامان جاذبه‌های بسیاری دارد که در قالب دو صد دفتر نگنجد، تنها دیدن از آن می‌تواند ما را از یک بهشت

کوچک زمینی بهره‌مند کند.